

af Nationaløkonomien i alle de skandinaviske Lande er derfor Professor Emil Sommarin megen Tak skyldige, fordi han har paataget sig med kyndig Haand at tilrettelægge den nye Udgave af dette klassiske Arbejde. Allerede Wicksell selv syslede i sine sidste Leveaar med Forarbejder til en ny tredje Udgave af Bogen, men med sin store Grundighed følte han bestandig Trang til fornyet Gennemtænkning af visse specielle teoretiske Problemer, og Resultatet blev derfor — foruden en Række værdifulde Artikler i *Økonomisk Tidsskrift* og andetsteds — kun en Del mindre Rettelser og Tilføjelser, som efterhaanden indførtes i Wicksell's eget Eksemplar af Bogens anden Udgave. Dette Eksemplar er nu lagt til Grund for den foreliggende nye Udgave, ligesom den naturligvis ogsaa har draget sig Ændringerne i den tyske Udgave af 1913 til Nytte, men iøvrigt er Stoffet i alt væsentligt det samme som i andet Oplag. At gøre nærmere Rede for Bogens Indhold turde derfor være lige saa upaakrævet som endnu en Gang at fastslaa Wicksell's betydningsfulde og varige Indsats i den teoretiske Nationaløkonomi.

Carl Iversen.

GUSTAV CASSEL: *Socialisme eller Framåtskridande*. P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1928. 255 S.

Efter Verdenskrigen har Socialdemokratiet i Europa, med Undtagelse af de Lande der ledes af en reaktionær Diktators strenge Tøjler, faaet større og større Indflydelse paa Statsledelsen. Det er derfor af særlig Betydning at høre en fremstaaende Nationaløkonoms Analyse og Vurdering af Socialdemokratiets økonomiske Program. Dog vil de Læsere, der venter at finde en nøgtern økonomisk Kritik, i nogen Grad blive skuffede, da den objektive Behandling af Emnet lider under, at største Delen af Bogen er skrevet som Indlæg i Døgnets politiske Kamp, saa at Betragtningerne i flere Tilfælde er præget af Politikerens Ensidighed.

Prof. Cassel har i denne Bog samlet det vigtigste af, hvad han i de senere Aar har skrevet til Kritik af det svenske Socialdemokrati og dets Indflydelse paa den svenske Arbejderbevægelse. Forf. skriver i Fortalen, at det er en Kritik af „den falska samhällsekonomi, som tyvärr i alltför stor utsträckning fått göra sig gällande i svensk arbetarrörelse.“ Bogen er skrevet for „att gagna“ den svenske Arbejder, og Forf. er overtydet om, at de Ideer, der her fremføres, efterhaanden vil

af Nationaløkonomien i alle de skandinaviske Lande er derfor Professor Emil Sommarin megen Tak skyldige, fordi han har paataget sig med kyndig Haand at tilrettelægge den nye Udgave af dette klassiske Arbejde. Allerede Wicksell selv syslede i sine sidste Leveaar med Forarbejder til en ny tredje Udgave af Bogen, men med sin store Grundighed følte han bestandig Trang til fornyet Gennemtænkning af visse specielle teoretiske Problemer, og Resultatet blev derfor — foruden en Række værdifulde Artikler i *Økonomisk Tidsskrift* og andetsteds — kun en Del mindre Rettelser og Tilføjelser, som efterhaanden indførtes i Wicksell's eget Eksemplar af Bogens anden Udgave. Dette Eksemplar er nu lagt til Grund for den foreliggende nye Udgave, ligesom den naturligvis ogsaa har draget sig Ændringerne i den tyske Udgave af 1913 til Nytte, men iøvrigt er Stoffet i alt væsentligt det samme som i andet Oplag. At gøre nærmere Rede for Bogens Indhold turde derfor være lige saa upaakrævet som endnu en Gang at fastslaa Wicksell's betydningsfulde og varige Indsats i den teoretiske Nationaløkonomi.

Carl Iversen.

GUSTAV CASSEL: *Socialisme eller Framåtskridande*. P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1928. 255 S.

Efter Verdenskrigen har Socialdemokratiet i Europa, med Undtagelse af de Lande der ledes af en reaktionær Diktators strenge Tøjler, faaet større og større Indflydelse paa Statsledelsen. Det er derfor af særlig Betydning at høre en fremstaaende Nationaløkonoms Analyse og Vurdering af Socialdemokratiets økonomiske Program. Dog vil de Læsere, der venter at finde en nøgtern økonomisk Kritik, i nogen Grad blive skuffede, da den objektive Behandling af Emnet lider under, at største Delen af Bogen er skrevet som Indlæg i Døgnets politiske Kamp, saa at Betragtningerne i flere Tilfælde er præget af Politikerens Ensidighed.

Prof. Cassel har i denne Bog samlet det vigtigste af, hvad han i de senere Aar har skrevet til Kritik af det svenske Socialdemokrati og dets Indflydelse paa den svenske Arbejderbevægelse. Forf. skriver i Fortalen, at det er en Kritik af „den falska samhällsekonomi, som tyvärr i alltför stor utsträckning fått göra sig gällande i svensk arbetarrörelse.“ Bogen er skrevet for „att gagna“ den svenske Arbejder, og Forf. er overtydet om, at de Ideer, der her fremføres, efterhaanden vil

faa Indflydelse paa Arbejdernes Opfattelse af det økonomiske Liv.

Bogen bestaar dels af en Nyoptrykning af et populært Skrift „Kapital och Framåtskridande“, som Forf. har udgivet i 1921, dels af en Serie Artikler, der er skrevet til „Svenska Dagbladet“ i Tiden fra Febr. 1925 til Sept. 1928.

I det lille populære Skrift gives en anskuelig og let fattelig Fremstilling af Kapitalen og dens Betydning for Samfundet. Forf. kommer derved ind paa Vigtigheden af en større og mere udbredt Sparsommelighed.

Artiklerne giver en sønderknusende Kritik af det svenske Socialdemokrati og den svenske Arbejderbevægelse, samtidig med at Forf. bebrejder Socialisterne, at de: „aldrig riktigt kunnat förstå den liberale grundsyn på samhällsekonomin, enligt vilken privat företagsamhet och enskild äganderätt under et system av fri konkurrens äro verktyg i en ekonomisk samhällsordning, som genom sin höga effektivitet är bäst ägnad att tjäna det gemensamma samhällsintresset och allas väl.“ Artiklerne er ofte præget af Propagandaens stærke Farver. I den sidste Artikel, der ligesom Bogen selv har den sigende Titel „Socialisme eller Framåtskridande“ drager Forf. Konklusionen af Kritikken i de øvrige Artikler, og denne Konklusion maa, som Titlen angiver, blive, at man maa vælge mellem Socialisme eller Fremskridt: „att kampen för ekonomiskt framåtskridande på en mängd punkter måste föras mot socialismen. Denna kamp förs för hela samhällets väl och icke minst i arbetarklassens eget intresse.“

I en af Artiklerne „Den verkliga faran“ hævdes, at det ikke saa meget er den socialistiske Fremtidsfare, Opmærksomheden skal henledes paa, som paa den skadelige Indflydelse, de socialistiske Anskuelse allerede nu udøver i det svenske Samfund.

Ved Citater fra moderne svenske Sociatister, f. Eks. Karleby, viser Forf., hvorledes de moderne Socialister har opgivet det ene positive Standpunkt efter det andet, og at de i deres mere almindelige Synspunkter er i Overensstemmelse med Socialøkonomerne, som f. Eks. ved Hævdelsen af, at Samfundet er til for alles Vel. I Praksis er der dog stor Forskel, da Socialismens Væsen er Fjendtlighed baade mod Privatforetagendet og Privatejendomsretten; den mener, at Samfundets Vel kun kan fremmes gennem Samfundets offentlige Organer, medens Socialøkonomerne maa give Samfundets Institutioner og Retsordning Værdi efter den Betydning, de har vist sig at

have for dette, og anerkende, at baade den private Ejendomsret og det private Initiativ har haft stor Betydning for den økonomiske Udvikling.

Det fremhæves, hvorledes den moderne Samfundsøkonomi bygger paa Ejendomsretten, og at, hvis Sikkerheden for at beholde allerede erhvervet og fremtidig opsparet Kapital tilintetgøres, vilde det blive meget farligt for Samfundets Kapitaldannelse; det vilde føre til jævn Fattigdom. Som en af de væsentligste Aarsager til Kapitaldannelsens Tilbagegang efter Verdenskrigen nævnes da ogsaa den stærkt udviklede progressive Skat. Ved Valget i 1928 havde det svenske Socialdemokrati gjort Skridtet fuldt ud ved at have paa sit Program, at den progressive Beskatning ligefrem skulde benyttes til at beskære de store Indkomster og til en Udjævning af Besiddelsen.

Socialisternes Stilling overfor Samfundets Kapitaldannelse karakteriseres som uklar. Paa den ene Side er de fjendtlige mod Kapitaldannelse, paa den anden Side stiller de uafledelige Krav til Kapitalen. Forf. kalder Socialismen „charlataneri“, fordi den søger at faa Folk til at tro, at alle økonomiske Vanskeligheder er en Følge af den nuværende Samfundsorden, og fordi den søger at gøre sig populær ved at undgaa at stille Folk overfor den økonomiske Knaphedslov.

Det hævdes, at Socialisternes Kritik af Indkomstfordelingen ofte er uberettiget, og at de fleste af Nutidens Rige har et forholdsvis lille personligt Forbrug. Samfundet kunde aldrig være saa vel forsynet med Realkapital, hvis ikke den enkeltes Ønske om at sikre sin økonomiske Stilling virkede som en Drivfjer til økonomisk Anstrengelse og Sparsomhed, og Forf. mener, at det maa befrygtes, at der fra offentlig Side ødsles mere med Kapital, end private vilde, saa at en Kapitalbeskatning, som skulde gaa ud paa en gradvis Inddragning af Privatkapitalen, vilde føre til Statsudgifternes Stigning, hvorved Kapitaldannelsen vilde blive angrebet. Endelig hævdes det, at det socialistiske Beskatningsprogram ikke er arbejdsvenligt, da Skatten, hvis Socialisterne naaede deres Maal at tilintetgøre de store Indkomster, maatte falde med hele sin Tyngde paa de smaa Indkomster, og Beskatningen maatte være desto kraftigere, da den nu ogsaa maatte have til Opgave at skaffe Midler til Samfundets Kapitaldannelse.

Naar Socialisterne angriber Ejendomsretten, angriber de dermed ogsaa Privatforetagendet, der har haft saa stor Betydning for den økonomiske Livs Udvikling. Forf. indrømmer,

at Privatforetagendet undertiden har samfundsskadelige Tendenser, som Samfundet maa modarbejde, f. Eks. den Monopolisme, der søger at begrænse Udbudet for at udsuge Konsumenterne; men derfor helt at bekæmpe Privatforetagendet vilde være urimeligt.

I en af Artiklerne kommer Forf. ind paa Betydningen af at lade Kapitalen have fuld Placeringsfrihed, og det kritiseres, at Socialdemokratiet vil hindre Kapitalens Anbringelse i Udlandet. En anden Artikel kritiserer det svenske Socialdemokratis Forslag til en Statens Erhvervsbank, idet det hævdes, at en saadan Bank ingen Eksistensberettigelse har.

Forf. kommer ogsaa ind paa Socialdemokratiets Forhold til Folkeskolen og anker over, at Socialdemokraterne vil søge et Modsætningsforhold mellem Universitetsinteresser og Folkeskoleinteresser.

Adskillige Artikler vier Forf. til en Kritik af Arbejderbevægelsen. „När socialismen uppträder såsom arbetarrörelse, är den alltid förbunden med en tendens till ett hänsynslöst utnyttjande av alla maktmedel för arbetsvilkorens förbättrande och naturligtvis särskilt för höjandet av arbetslönerna. Denna tendens, som i det verkliga livet är så sammenvuxen med socialismen, att den icke kan skiljas från densamma, skärper i hög grad socialismens motsatsställning till det ekonomiska framåtskridandet.“ Det fremhæves, at Fagforeningerne er vigtige til Fastsættelse af Arbejdsvilkaarene, og hvis de vilde nøjes med deres naturlige Magt paa Arbejdsmarkedet, saa medvirkede de til en økonomisk rigtig Løndannelse. Forf. tror ikke paa den evige Fred paa Arbejdsmarkedet; da Arbejdslønnen væsentlig bestemmes af Merkedforholdet, maa Fagforeninger saa vel som Arbejdsgiverforeningerne bestandig være parat til at varetage Parternes Interesser — derimod vil de virkelige Stridigheder kunde reduceres til et „Minimum“.

Den monopolistiske Tendens indenfor Fagforeningerne kritiseres skarpt, hvor Fagforeningerne søger at monopolisere Faget for en vis Gruppe ved at vanskeliggøre Tilgangen. Hvis Fagforeningerne ved Hjælp af Monopolet faar skruet Arbejdsvilkaarene op i nogle Fag ud over det naturlige Niveau, saa maa Følgen blive en forøget Arbejdsløshed. Fagforeningernes private Protektionisme har indirekte faaet Statens Hjælp ved dennes Arbejdsløshedsunderstøttelse, hvorved Fagforeningen befries for direkte at føle den naturlige Reaktion ved for høj Arbejdsløn, nemlig Arbejdsløshed.

Det hævdes, at Fagforeningsprotektionisme er værre end et Toldsystem; ved Told udelukkes udenlandske Arbejdere,

medens ved Fagforeningspolitik Landets egne Arbejdere udelukkes fra den bedste Del af Arbejdsmarkedet og Ungdommen ofte hindres i overhovedet at faa en Stilling.

I et Par Artikler kritiseres Fagforeningernes Magtpolitik, der giver sig Udtryk saavel i Kampen mod Strejkebrydere som i Blokadesystemet. Forf. finder det forkasteligt, at Fagforeningerne ved Kampen mod Strejkebryderne vil søge at naa en saadan Magtstilling, at de kan diktere Lønniveauet, dels fordi ikke alle Arbejdere er indenfor Organisationen, dels fordi det, som alt nævnt, er umuligt varigt at sætte Arbejdernes Realløn højere end Arbejdets virkelige socialøkonomiske Værdi: „Denna teori karakteriseras också av det privatekonomiska tänkandets vanliga oförmåga att frigöra sig från den yttre penningform, i vilken de realekonomiska företeelserna presentera sig.“

Blokadesystemet kalder Forf. det værste Monopol. Det hviler paa Forestillingen om Arbejderklassen som en homogen Masse med samme økonomiske Interesse mod Kapitalen. Men Arbejderklassen er ikke homogen, den bestaar i Virkeligheden af en Mængde særskilte Arbejdergrupper med modsatte økonomiske Interesser, hvor den ene Gruppes større Krav vindes paa andre Grupperes Bekostning.

Forf. indrømmer, at en stærk Fagforeningsmonopolisme kan opnaa at tage en Del af, hvad der tilkommer Kapitalen, da denne paa Grund af manglende Bevægelighed maa finde sig deri. I det lange Løb vil det imidlertid ikke gavne Arbejderne at ekspropriere Kapitalen, da den vil søge bort fra Landet og Lysten til at spare nedsættes.

Beständig understreger Forf., at virkeligt almindeligt Fremskridt ikke kan vindes gennem Magtsprog, men udelukkende ved tekniske og organisatoriske Forbedringer, der forøger Produktiviteten.

Det hævdes, at Socialdemokratiets Politik har forøget Arbejdsløsheden, dels derved, at den stærkt progressive Skat har hæmmet Kapitaldannelse, dels ved Fagforeningsmonopolismen. Forf. mener, at Staten vanskelig vil kunne afhjælpe Arbejdsløshed ved at bevilge større Beløb til Iværksættelse af nyt Arbejde; dette Beløb maa jo tages fra anden Virksomhed og derved fremkaldes ny Arbejdsløshed. Nødhjælpsarbejde kan kun nedsætte Arbejdsløsheden ved, at Kapitalen fortrinsvis anbringes i de mindst kapitalkrævende Produktioner, hvor der paa kortest mulig Tid frembringes færdige Konsumtionsartikler. Kunde man overføre ledig Arbejdskraft

til Jordbruget, kunde man haabe paa et hurtigt Resultat: „Över huvud ligger nog en icke oväsentlig del av arbetslöshetens hemlighet i den skillnad, som i våra moderna samhällen mer eller mindre artificiellt upprätthålles mellan jordbrukets och industriens lönenivåer.“

Forf. fremhæver, hvorledes Arbejdsløsheden bærer Modgiften i sig selv. Arbejdsløsheden beror jo paa, at Samfundets Produktion ikke er afpasset efter Behovene, saa at det eneste Hjælpemiddel er en Omlægning af Produktionen, og hertil hjælper netop Arbejdsløsheden, idet den virker som et Tryk, der faar Folk til at gaa fra mindre lønnende til mere lønnende Virksomhed. Det indrømmes, at Staten ikke kan tillade, at Arbejdsløsheden virker for haardt; Arbejderne maa hjælpes over de værste Vanskeligheder, men ikke saa meget, at det væsentlig vanskeliggør Arbejdskraftens Overførelse til ny Sysselsættelse.

Forf. behandler endelig i 3 Artikler Kirkens Stilling til de økonomiske Problemer. Det kritiseres, at Kirken ligesom Socialismen giver den herskende Produktionsordning Ansvaret for Nutidens sociale og økonomiske Misforhold. Den burde lægge Skylden paa en ufornuftig Konsumtion; det fremhæves, at dette var et Forhold, hvor just Kirken kunde sætte sine Kræfter ind. Socialisterne forkaster Begæret efter Udbytte som Profithunger, Kirken som Mammonsdyrkelse. Det forgifter Kampen, at Kirken gaar ud fra, at der findes nok at leve af. Kirkens Ledere kender i Virkeligheden ikke Nutidens økonomiske Liv, de tager deres Indtryk fra Industrialismens Gennembrudstid.

Dorrit Rée.

ALBERT HAHN: Geld und Kredit. Neue Folge. 278 S. J. C. B. Mohr, Tübingen 1929. Pris 10.80 Rm.

Den, der som nærværende Anmelder ikke kender nogen bedre Bog om moderne Kreditøkonomi end Bankdirektør Dr. Hahns: Volkswirtschaftliche Theorie des Bankkredits (anmeldt her i Tidsskriftet af Gustaf Ole Bech, 1926), og som derfor har fulgt denne Forfatter, vil med Glæde modtage den her foreliggende Samling af Dr. Hahns i de sidste Aars offentliggjorte Afhandlinger. Den Konsekvens og Klarhed, der kendetegner Forfatterens grundlæggende Skrift, genfindes naturligvis i disse Afhandlinger, der næsten alle angaar Forsøg paa at belyse den faktiske Udvikling igennem Forfs Hovedteorem om Bankernes Evne til at skabe Købekraft. Den første Afhandling omhandler